

Daar sta ik nu, ik Beëizebubbezweerder,
En ween mij de verliedde oogen rood.
En ken geen heilzame artsenij voor de ziel
en voor mijn stomme klachten geene hoorders.

Is dat de mensch, die God den oorlog aandeed?
Zulke deuren zijn nog niet gansch toegelagen.
Daaraan moet onvermoeid geklopt worden. Als de
Barmhartige Samaritaan moeten wij olie en wijn
druppelen in de wonden desgenen, „die onder de
moordenaars gevallen was”.

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

XI.

Opvoedkundige bezinning.

Dus eerst op dit punt is bezinning noodig: de
waarde van het boek!

De geestelijke waarde.

De kunst-waarde.

De opvoedkundige waarde.

Het boek (uitwendig, gelijk Carlyle zegt, niets
als lappen papier, bedrukt met zwarten inkt) heeft
een ziel.

Uit het boek doemt op een geest. Er is immers
geen geesteliker kunst, er is geen kunst, waarin
de mensch zóó rechtstreeks en bevattelijk zijn per-
soonlijkheid in contact stelt met de wereld, als
de letterkunde.

Daarom is het boek een opvoeder.

Wanneer gij, het hoofd op uw handen gesteund,
gebogen zit over het boek, verdiept in het boek,
dan zijt ge met den schrijver alleen, uw hart staat
voor hem open. Van den kansel in uw zieletempel
klinkt zijn stem, en gij zit aan zijne voeten...

Wanneer er ergens in de wereld een weegschaal
was, waarin wij tegen elkander konden uitwegen
den geestelijken invloed van onze gesprekken, ver-
maningen, preeken, oraties, gezinszins, en den in-
vloed van het boek anderzijds, dan zouden wij
wellicht als de zwaarst belaste schaal zien doer-
slaan de schaal met het boek.

En wanneer dit in het algemeen waar is van
het boek en de mensch, denk u dan de ver-
houding: het boek en het kind.

Bij een zoogenaamd normaal mensch mag men
onderstellen het bezit van een zekere zelfstandig-
heid van oordeel, een rijpheid van overtuiging,
een kritischen aanleg, waaraan hij de kracht ont-
leent tot persoonlijk verweer tegen de van buiten
af op hem aanstormende gedachten, maar het kind
is zelf voorwerp van opvoeding, voor het kind
is het boek voedsel, waarvan het groeien moet.

Zeker, er zijn boeken (z.g. „lichte kost”), waar-
mede niets anders bedoeld wordt dan zuivere, oogen-
blikkelijke ontspanning van den geest, die dus voor
het kind geen andere betekenis hebben dan een
kortstondig „spel van de ziel”. Maar al vroeg krijgt
het kind, of grijpt het kind, literatuur, die op de
ziel inwerkt, haar van binnen beweegt, in haar
sluimerende gedachten en instincten wakker maakt,
en ze prikkelt tot zekere begeerte en verwachting.
M.a.w., het boek wordt de zaaiër van onkruid
of van tarwe; het wordt een huurling, die van
elders inklimt, of goede herder; het wordt slooper
of bouwder.

Dus, opvoeder, „let op uw saek”.

In onze, naar het licht strevende, eeuw, is de
belangstelling actief voor de hygiënische (wat de
gezondheid betreft) veiligheid en ontwikkeling van
het kind.

In open-lucht-speelplaatsen en ruime gymnastiek-
zalen, in zwemscholen en sportparken, worden ver-
lokkende gelegenheden gegeven tot de z.g. „lichame-
lijke opvoeding der jeugd” — de wet beschermt den
leerling in het schoollokaal tegen stiklucht, die de
longen vergiftigt (aan ieder kind wordt een zeker
getal kubieke Meter lucht toegerekend); — de arts
waakt door inenting en keuring, dat geen ziekte-
kiemen op het teere gestel de overwinning beha-
len; — in armere buurten wordt zelfs door koste-
looze voeding gewaakt tegen onderminning van het
gestel, — en in het algemeen is in onze, dank
zij de wetenschap, opnieuw ontluikende maatschap-
pij een schitterende kruistocht begonnen tegen
alles wat door overdaad, alcoholisme, slechte wo-
ningverhouding, ondoelmatige kleeding, den har-
monischen groei der menschelijke (ja, ook dierlijke
kracht) zou kunnen belemmeren, maar hoever zijn
wij gevorderd met de geestelijke hygiëne, bijzon-
derlijk voor de jeugdigen en zwakken; hoe staat
het met de kinderbescherming ten opzichte van de
gevaaren der ziel, de besmetting door het beeld, het
woord, het boek?

Het is waar, — de overheid begint nu, toege-
vende aan den steeds sterker wordenden kritischen
drang, het bioskoop-monster een teugel aan te leg-
gen, althans een grens te bepalen, een keur aan
te leggen, tot meerdere beveiliging van het kind,
— maar is het boek zooveel minder in beeldende
en verbeeldende kracht dan de film, en nog eens,
heeft men genoeg gedaan tot opvoedkundige be-
scherming van het kind tegen den machtigen leider
(of verleider), die heerscht in het Boek?

Voor al klemmt deze vraag als wij ons rekenschap
geven van de plaats en de kracht van het boek,
dat de geniale, kunstzinnige, al het leven omvat

tende en doordringende, moderne geest heeft
geschapen.

Nutteloos, ijdele en giftige boeken zijn zeker
geen product alleen van dezen tijd.

Reeds vóór een eeuw zijpde iets uit den stroom
van schandliteratuur over Frankrijks grenzen, en in
slechte vertalingen werden ook hier de slechte
maaksels van gifmengers als Richépin gelezen.

Vóór de genius der moderne letterkunde zijn
grooten bloemhof tooverde, werden in vunze kol-
portage-romans (van een dubbeltje per week) de
avonturen van Rinaldo Rinaldini en de tragische
lotgevallen van „Het doórgeslaagde weesmeisje” aan
den man (en vooral aan de vrouw) gebracht, maar
dergelijke boeken las men meer in de keuken dan
in de huiskamer van het burgerlijk gezin. De door-
snee-Hollandsche-burgerman las Dickens, en later
Van Lennep, en Cremer, en Oltmans, en Schimmel.

Naar den thans geldenden zielkundigen en letter-
kundigen maatstaf waren deze boeken oppervlakkig
onwaarschijnlijk, maar betrekkelijk, uit een opvoed-
kundig oogpunt, onschadelijk, onschuldig.

Men kan niet zeggen, dat in deze lectuur een
sterk zich uitsprekende geestesrichting aan het
woord was. De schrijver was geen profeet of ge-
tuige, maar een kunstig verteller, die geen ander
ideaal had dan te zorgen voor een „aangename
tijdsbesteding”.

Maar in de moderne letterkunde zocht zich een
geest te belichamen, die, onder de leuze de kunst
om de kunst, een tegenstelling schiep met de
eenvoudige grondbeginselen der christelijke mo-
raal, en, omdat de inspiratie van kunst hier wer-
kelijk overheerschte, op het gevoelige menschen-
hart een tot dusver nauwelijks gekende tooverkracht
uitoefende.

Aanvankelijk optredend met den onschuldigen schij-
nenden stelregel: de inhoud is niets, het woord is
alles (het eigen beeld en het eigen rythme), heeft
de moderne kunst zich allengs tot voertuig gemaakt
van een, grotendeels in het onderbewustzijn wer-
kende, levensbeschouwing, die men om haar veel-
vormigheid moeilijk omschrijven kan, maar die al
duidelijker het voortbrengsel van antichristelijke
geestesstemming bleek te zijn, naarmate zij nieuwe
werken schreef.

In zooverre deze kunst realistisch (werke-
lijkheid-weerspiegeld) was, heeft zij zich meer-
malen verlaagd tot zoodanige beschrijving van wat
het normale gevoel van schaamte beleedigt, dat
door haar aanraking een duurzaam gevaar ont-
stond van besmetting der onrijpe zielen. Heeft niet
één van de voorttrekkers dezer kunst gezegd: ik
heb lak aan fatsoen?

Voorzoover deze kunst pessimistisch was,
heeft ze een lectuur geproduceerd, die, vooral bij
jeugdigen, het gezonde levensevenwicht verstoortte.
Men zegt, dat de „Werther” van Goethe verschei-
dene lezers tot zelfmoord heeft verlokken. Laat het
overdrevnen zijn en enkel onadelijke wanhoop het
gevolg geweest zijn van dit melancholische boek,
maar dan staat vast, dat als deze „Werther” bij
enkel den levensmood heeft vermoord, de mo-
derne letterkunde haar tienduizenden heeft ver-
slagen.

Het is bekend, dat de moderne kunst in de
laatste jaren duidelijke bedoelingen heeft getoond,
zich in dienst der socialistische levensbeschouwing
te stellen. Inzoover zij haar kracht verkocht aan
deze meesters, heeft zij teneer bewezen, dat men
voor haar scheppingen niet zorgvuldig genoeg op
zijn hoede kan zijn, en althans in de opvoeding
der christelijke jeugd met deze propaganda moet
rekenen.

De lezer ziet, dat wij de gevaren der moderne
letterkunde werkelijk niet onderschatten, en geens-
zins willen gerekend worden tot de door-dik-en-dun-
meeloopers achter haar vergulde zegekar.

Trouwens, hoe zou een nog eerlijk tot het posi-
tieve christendom ontroerde ziel kunnen zwijgen,
waar zelfs uit het buiten-christelijk kamp getuigen
zijn opgesprongen, die verontwaardigd tegen dit
onstelselmatig zielsbederf hebben geprotesteerd.

Ida Heyermans was één der eersten, die heldhaftig
waarschuwde, in haar opgang-makende brochure:
Onze jongeren en de moderne literatuur.

Het is niet ongepast in deze artikelenreeks aan
haar goed-gedocumenteerd betoog eens grondige
aandacht te wijden.

B. W.

Onderschrift J. H. V. is ontrust, omdat hij
meent, dat ik de christelijke letterkunde (speciaal
Runa) achterstel bij de moderne letterkunde. Hij
vergist zich. Bij nauwkeurige lezing van het-
geen ik schreef, en vooral van hetgeen ik nog
hoop te schrijven, zal hij zien, dat het groote doel
mijner artikelen juist is tegen de gevaren der mo-
derne letterkunde te waarschuwen. De „neutrale”
pers heeft het ook zoo begrepen. Althans de „N.
Rott. C.” steekt herhaaldelijk den draak met den
„braven dominee”, die „boekenhangers nasnuuffelt”.

F. J. D. vraagt of zij, lid van een Geref. meis-
jesvereniging, goed doet een cursus over letter-
kunde te volgen van Annie Salomons.

Ik kan hierin niet adviseeren. Het hangt geheel
af van de christelijke, en ook letterkundige, rijp-
heid der persoonlijkheid.

Alleen zou ik raden: Zie uit naar positief-chris-
telijke leidlieden op dit gevaarlijk terrein.

B. W.

Onze catechisanten en de moderne letterkunde.

Dr. Dijk heeft ook op zijn catechisatie een onder-
zoek ingesteld, op de manier gelijk ik dit in mijn
wijk gedaan heb, en mij welwillend van de uit-
komst mededeeling gedaan.

Ik ben nu in staat tot vergelijking. Het zou
immers mogelijk zijn, dat hetgeen ik vond een
uitzonderingstoestand betrof.

Bij Dr. Dijk kwamen 22 lijstjes in, verreweg
het grootste deel van vrouwelijke catechisanten.
Ziehier den uitslag.

Ik rubriceer weer, gelijk ik in mijn artikelenreeks
deed: 1. Stichtelijke lectuur. 2. Christelijk bedoelde
verhalen. 3. Algemeene, z.g. neutrale, roman-lite-
ratuur. 4. Moderne letterkunde. 5. Sterk realisti-
sche en frivole (onbeduidend, lichtzinnig) literatuur.

1. De beslist stichtelijke en leerzame boeken wa-
ren verre in de minderheid. Alleen werden ge-
noemd: Bunyan, Spurgeon, Bavinck, Fernhout, Du-
pont (Het huwelijk), Wisse (Het Spiritisme), Win-
ckel (Het leven van Dr. Kuyper).

Eén catechisante had (voor de onderwijs-akte)
Da Costa, Vondel, en andere oudere dichters, ge-
lezen.

Velen gaven geen enkel stichtelijk boek op.

2. De christelijke-verhalen-literatuur verioonde
ongeveer hetzelfde beeld als hetgeen ik reeds publi-
ceerde.

De meest geliefde schrijvers waren de uitlan-
ders: Maltzahn, Runa, en Barclay.

Met graagte gelezen werden ook de Hollandsche
auteurs L. Penning en Joh. Breevoort.

Dan kwamen in bonte rei: Bosboom-Toussaint,
G. Schrijver (De lichte last), Seerp Anema, Hoog-
straten-Schoch, H. S. S. Kuyper, Idsardi, Keu-
ning, J. Veltman, Ulfers, Enka, Westerbrink-Wirtz,
Nelly Has. Voorts de buitenlanders: Maclaren, Al-
cock, M. v. O.

3. Even talrijk waren de zoogenaamde neutralen,
en ook hier stond het vreemde in waardeering
boven het inlandsch product. 't Eerst en het meest
werden vermeld: Corelli, Hall Caine, Edna Lyall,
Ouida, Dickens. En dan: Beets (Cam. Obscura),
Van Lennep, J. J. Cremer, Schimmel, C. Noordwal,
Kievit.

4. En de modernen?

Lees en oordeel.

Het meest favoriet waren Couperus en Rey-
neke van Stuwe. Ook Top Naeff vond innige
belangstelling.

En dan kwamen verder: Haspels, Streuvels, C.
van Bruggen, Van Eeden (ook zeer geprezen), Brusse,
Anna Lohman, G. van Eckeren, Boudier-Bakker,
Eigenhuis, H. Robbers, Scharren-Antink, W. Schür-
mann, Timmermans, Van Looy, M. Emants (Nage-
laten Bekentenissen), Querido, H. Borel, H. Swarth,
Kloos, Perk, G. Gezelle, Gorter. Voorts de buiten-
landers: Dostojefski, Lagerlöf, Tolstoj, Webster,
E. Zahn, Rosegger.

5. Onder de uiterste realisten vond ik alleen ver-
meld: Martin (Malle Gevallen) en Zola.

Voorts de sensatie-schrijvers: Van Maurik, C.
Doyle, Nick Carter, J. Verne, P. d'Ivoi.

Merkwaardig is ook bij deze catechisanten, dat
de vroeger „geliefkoosde” schrijvers, Gerdes, Lou-
wersen, De Liefde, Andriessen, bijna niet in aan-
merking kwamen.

Verschillende leerlingen (uitsluitend meisjes!) ge-
ven wel den titel op, maar noemen geen schrijver.

En wat een verschil in leeslust! Eén catechisante
geeft in alle naïviteit het volgende lijstje van boeken,
die zij in haar leven gelezen heeft: De Rozenkrans,
De vrouwe van Shenston, Het volgen van de ster,
Op vasten grond (Maltzahn).

Een andere catechisante leverde een eerbiedwek-
kende lijst in met meer dan 200 titels.

Belangwekkend zijn sommige combinaties, b.v.
op één lijst staan naast elkander: „Hartstocht”
van Reyneke van Stuwe en „De Heer is mijn
Herder” van Da. J. van der Linden. Bij een ander
staat Zola naast Bunyan.

Ook verdienen aandacht sommige oordeeluit-
spraken.

De één zegt: ik lees het liefst oorlogsboeken,
als van Penning.

Een ander: De mooiste boeken, die ik gelezen
heb zijn die van Limburg Brouwer, Augusta de
Wit, Frederik van Eeden, Oscar Wilde en Shake-
speare.

Een derde schrijft: „De Camera Obscura boeit
mij niet. De Pleegzoon van Van Lennep is mij te
zwaar. Maar Edna Lyall vind ik mooi”.

Hier is stof voor psychologie!

B. W.

PERS-SCHOUW.

Uit Kuypers jeugd.

Dr. Winckel gaf in de „Overtoomsche Kerk-
bode” dit interessante stukje:

Wij hebben het leven en den arbeid van dr. Kuy-
per beschreven. Een van de aanmerkingen op dit
werk gemaakt, is, dat dr. K. daarin te veel van
den buitenkant getoond wordt en er te weinig
van het innerlijke leven naar voren kwam.

Dit kan moeilijk, omdat hij toen nog leefde; maar
nu hij naar wij gelooven, opgenomen is in heer-
lijkheid, staat niets meer in den weg om ook iets
van het meer intieme leven van den grooten over-
ledene te zeggen.